

Uchwała z dnia 15 września 2004 r., III CZP 44/04

Sędzia SN Tadeusz Domińczyk (przewodniczący)

Sędzia SN Iwona Koper

Sędzia SN Tadeusz Żyźnowski (sprawozdawca)

Sąd Najwyższy w sprawie z wniosku I. Banku S.A. z siedzibą w W. przy uczestnictwie dłużników Elżbiety Z. i Rafała Z. o nadanie klauzuli wykonalności bankowemu tytułowi egzekucyjnemu, po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 15 września 2004 r. zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Jeleniej Górze postanowieniem z dnia 3 czerwca 2004 r.:

"Czy za klauzulę wykonalności zamieszczoną na bankowym tytule egzekucyjnym, któremu wcześniej sąd postanowieniem nadał klauzulę wykonalności, pobiera się opłatę kancelaryjną, zgodnie z art. 38 ust. 1 ustawy z dnia 13 czerwca 1967 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (jedn. tekst: Dz.U. z 2002, Nr 9, poz. 88 ze zm.) i § 1 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 15 listopada 1996 r. w sprawie wysokości opłat kancelaryjnych... (Dz.U. Nr 139, poz. 650 ze zm.) niezależnie od uprzedniego pobrania od wniosku o nadanie klauzuli wykonalności opłaty wpisu stosunkowego, o której mowa w § 54 ust. 1 pkt. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 grudnia 1996 r. w sprawie określenia wysokości wpisów w sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 154, poz. 753 ze zm.)?"

podjął uchwałę:

Opłatę kancelaryjną za klauzulę wykonalności pobiera się także wtedy, gdy została umieszczona na bankowym tytule egzekucyjnym.

Uzasadnienie

Wierzyciel I. Bank S.A., wezwany zarządzeniem przewodniczącego do uiszczenia opłaty kancelaryjnej w kwocie 12 zł za klauzulę wykonalności nadaną

bankowemu tytułowi egzekucyjnemu, zarzucił w zażaleniu, że zaskarżone zarządzenie wydane zostało z naruszeniem art. 38 ust. 1 ustawy z dnia 13 czerwca 1967 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (jedn. tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 9, poz. 88 ze zm. – dalej: "u.k.s.c."). Skarżący twierdził, że gdy wierzyciel wniósł o nadanie klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu innemu niż orzeczenie sądu, to – stosownie do § 54 ust. 1 pkt 1 w związku z § 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 grudnia 1996 r. w sprawie określenia wysokości wpisów w sprawach cywilnych (Dz.U. Nr 154, poz. 753 ze zm.) – uiszcza dziesiątą część wpisy stosunkowego. Artykuł 38 ust. 1 u.k.s.c., dotyczący wydania klauzuli wykonalności na podstawie akt, nie znajduje zastosowania w rozpoznawanej sprawie, gdyż tytuł egzekucyjny nie pochodzi od sądu. Żądanie opłaty kancelaryjnej ponad uiszczony wpis o nadanie klauzuli wykonalności godzi – zdaniem skarżącego Banku – w konstytucyjnie zagwarantowane prawo do sądu i jest sprzeczne z ratyfikowaną przez Polskę Konwencją o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności oraz Międzynarodowymi paktami praw obywatelskich i politycznych. Dublowanie opłat sądowych od jednej czynności sądu stanowi ciężar finansowy ograniczający dostęp do sądu.

Rozpoznając zażalenie, Sąd Okręgowy przedstawił do rozstrzygnięcia Sądowi Najwyższemu powyżej sformułowane zagadnienie prawne budzące poważne wątpliwości. Poza wskazanymi wątpliwościami dotyczącymi wykładni i stosowania przepisów ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych oraz przepisów wykonawczych do tej ustawy, Sąd orzekający odwołał się do stanowiska Sądów Okręgowych w Łodzi i Toruniu, wyrażonego w orzeczeniach załączonych do akt sprawy. Wymienione Sądy rozważały sytuację, w których klauzula nadawana jest tytułowi wykonawczemu niepochodzącemu od sądu w ten sposób, że w wykonaniu postanowienia sądu zamieszcza się pieczęć na złożonym przez wierzyciela tytule, a następnie zostaje on zwrócony wnioskodawcy. Nie dochodzi zatem – w ocenie obu tych Sądów – do nadania klauzuli wykonalności na podstawie akt w rozumieniu art. 38 ust. 1 u.k.s.c. Odmienne stanowisko prowadziłoby do tego, że "jedna i ta sama czynność sądu opłacana musiałaby być równolegle dwiema, o różnej wszakże naturze prawnej opłatami: wpisem sądowym i opłatą kancelaryjną".

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przez koszty sądowe, obejmujące opłaty sądowe i zwrot wydatków, należy rozumieć koszty związane ze wszczęciem, prowadzeniem i zakończeniem

postępowania cywilnego w sprawie. Skoro system kosztów sądowych jest, nie tylko w Polsce, lecz wielu współczesnych państwach wykorzystywany do zasilania budżetu państwa, to oczywista jest rola elementu fiskalnego w instytucji kosztów sądowych. Niewątpliwie jest także, że intensywność i zakres oddziaływania tego czynnika może wywierać wpływ na realizację zasady dostępu obywateli do sądu. Stąd przy omawianiu w doktrynie problematyki kosztów sądowych, a także w orzecznictwie, najczęściej przy stosowaniu instytucji sądowego zwolnienia od kosztów sądowych, przypomina się, że stanowią one *malum necessarium*. Na kształtowanie się krytykowanego elementu finansowego – z reguły bez wskazania zadowalającego rozwiązania – poza instytucją ustawowego i sądowego zwolnienia od kosztów sądowych wywiera wpływ wysokość poszczególnych stawek, w tym z tytułu wpisu stosunkowego, a także katalog pism wolnych od kosztów (opłat) sądowych.

Stosownie do § 54 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 17 grudnia 1996 r. w sprawie określenia wysokości wpisów w sprawach cywilnych, dziesiątą część wpisu stosunkowego pobiera się o wniosku o nadanie klauzuli wykonalności tytułowi egzekucyjnemu innemu niż orzeczenie sądu, natomiast za klauzulę wykonalności pobiera się – zgodnie § 1 ust. 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 15 listopada 1996 r. w sprawie wysokości opłat kancelaryjnych w sprawach cywilnych – opłatę kancelaryjną w kwocie 6 zł, za każdą stronicę wydane dokumentu. Kwota ta w większości spraw – jak wskazuje praktyka – wyczerpuje należną ze względu na wielkość dokumentu opłatę kancelaryjną.

Postępowanie w sprawie nadania klauzuli wykonalności, uregulowane w art. 776-795 k.p.c. jest z punktu widzenia spełnianej funkcji najczęściej określane jako wstęp do postępowania egzekucyjnego. Jego przedmiotem jest badanie, czy dokument przedstawiony przez wierzyciela ma wszystkie cechy tytułu egzekucyjnego oraz czy na jego podstawie może być prowadzona egzekucja. Przepisy art. 96-98 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (jedn. tekst: Dz.U. z 2002 r. Nr 72, poz. 665 ze zm.) zawierają szczególne regulacje w stosunku do powołanych przepisów kodeksu postępowania cywilnego. Praktykę ich stosowania można uznać za jednolitą i utrwaloną w orzecznictwie sądowym, nie zachodzi zatem potrzeba jej omawiania.

Skutkiem postępowania klauzulowego jest wydanie tytułu wykonawczego, stanowiącego podstawę egzekucji, bądź odmowa jego wydania. Klauzula wykonalności, w którą zaopatrzony jest tytuł egzekucyjny, stanowi akt sądowy stwierdzający dopuszczalność prowadzenia egzekucji na podstawie konkretnego tytułu egzekucyjnego, a także w razie potrzeby zakreślający jej przedmiotowe granice, również w odniesieniu do bankowego tytułu egzekucyjnego (uchwała Sądu Najwyższego z dnia 7 lipca 2000 r., III CZP 27/00, OSNC 2001, nr 1, poz. 3). Niezależnie od tego, czy i w jakim stopniu klauzula wykonalności stanowi samodzielną instytucję prawa postępowania cywilnego, nie ulega wątpliwości, że jest ona rodzajem czynności decyzyjnej sądu. Została szczegółowo uregulowana i sformalizowana, gdyż treść zezwolenia na zastosowanie przymusu państwowego nie może budzić wątpliwości, ani też rozbieżności.

Ubocznie można zauważyć, że taka regulacja nie jest wyjątkiem w kodeksie postępowania cywilnego (por. art. 711 § 2). Od wniosku o wydanie postanowienia co do wykonalności wyroku sądu polubownego lub ugody zawartej przed tym sądem pobiera się – stosownie do § 9 ust. 1 pkt 3 powołanego rozporządzenia – czwartą część wpisu. Po zakończeniu postępowania, stwierdzającego postanowieniem wykonalność wyroku, strona może uzyskać klauzulę wykonalności, za którą pobiera się opłatę kancelaryjną w kwocie 6 zł za każdą stronicę wydanego dokumentu.

Zgodnie z art. 783 k.p.c., klauzula wykonalności – poza stwierdzeniem, że tytuł uprawnia do egzekucji – zawiera nakaz w brzmieniu ustalonym w § 213 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 19 listopada 1987 r. – regulamin wewnętrznego urzędowania sądów powszechnych (Dz.U. Nr 38, poz. 210). Podejmując czynność o nadaniu klauzuli wykonalności w sytuacji określonej w § 214 regulaminu, sąd daje wyraz swemu rozstrzygnięciu w formie pieczęci, co nie jest równoznaczne z pominięciem formy postanowienia; fakt niewydania odrębnego postanowienia o nadaniu klauzuli nie zmienia charakteru orzeczenia w tym przedmiocie. Sąd we wszystkich wypadkach rozstrzyga o nadaniu klauzuli wykonalności postanowieniem, co obejmuje także sytuację, w której klauzulę umieszcza się w formie stempla na wypisie orzeczenia. W takiej sytuacji treść postanowienia – jak się określa w literaturze przedmiotu – zawarta jest w klauzuli w formie implikacji. W uzasadnieniu uchwały składu siedmiu sędziów z dnia 5 lipca 1974 r., III CZP 25/74 (OSNCP 1975, nr 1, poz. 2) Sąd Najwyższy stwierdził, że w

tym wypadku postanowienie zostanie wydane w skróconej formie, co nie stoi na przeszkodzie potraktowaniu go na równi z postanowieniem wydanym na odrębnym formularzu.

Oплата kancelaryjna, zgodnie z art. 38 u.k.s.c. i § 1 ust. 1 rozporządzenia w sprawie wysokości opłat kancelaryjnych w sprawach cywilnych, pobierana jest od nadania klauzuli każdemu tytułowi egzekucyjnemu, nie wyłączając bankowego. Odmienne zapatrywanie opiera się na błędnej wykładni art. 38 u.k.s.c., polegającej na uwarunkowaniu pobrania należnej opłaty kancelaryjnej za klauzule wykonalności od jej wydania „na podstawie akt”. Zwrot ten dotyczy odpisów, zaświadczeń, wyciągów i innych dokumentów, nie obejmuje natomiast aktów sądu noszących znamię imperatywności, zmierzających do zapobieżenia nieuzasadnionemu lub przedwczesnemu wdrożeniu środków przymusu. Stwarza to gwarancję przestrzegania prawa nie tylko przez wierzyciela, lecz także przez właściwe organy egzekucyjne, a okoliczność, że klauzulę wykonalności umieszcza się w ustalonej formie stempla na wypisie orzeczenia nie może prowadzić do wyłomu w funkcjonowaniu tych zasad ani też uwalniać od obowiązku uiszczenia należnej opłaty kancelaryjnej.

Mając powyższe na względzie Sąd Najwyższy rozstrzygnął przedstawione zagadnienie prawne, jak w uchwale (art. 390 k.p.c.).